

LBRIS

We know
books

Colecția Roman

Lector: Aura Christi
Corector: Nicoleta Arsenie
Tehnoredactor: Carmen Dumitrescu
Coperta: Florin Afloarei
Portret de Ion Cucu

Editura IDEEA EUROPEANĂ
O.P. 22, C.P. 113, București, 014780
Tel./Fax.: 021-2125692; Tel.: 021-3106618
Comenzi carte prin poștă:
Tel.: 021-2125692
E-mail: office@ideeaeuropeana.ro
www.ideeaeuropeana.ro

© Editura Ideea Europeană

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
LUSTIG, LUCREȚIA

Luminație / Lucreția Lustig. - București : Ideea Europeană, 2025
ISBN 978-630-333-102-7

821.135.1

Lucreția Lustig

Luminație

București, 2025

Nu, nu te-ai ținut de cuvânt, Coană Mare. Astăzi ar fi fost ziua duminică, împlinind – adică ai fi împlinit – suta! Urma să te sărbătorim cu fast, ca pe o centenară, dar nu aici, ci la domiciliu, în garsoniera din Drumul Taberei, pe care cerusei să o amenajăm precum un muzeu. Ne arătaseși și cum să fie orânduite lucrurile, care fotografiile să fie așezate mai în față, cine lângă cine să stea, ca imagine – mai curând ca importanță. Care macrameuri, cusute de dumneata, să-și aibă locul pe masă, care pe bufet; cum să fie poziționată oglinda-stil, încât aceasta să surprindă panorama întregii camere. L-ai fi întrecut pe oricare designer actual, mai nou astfel numindu-se cel care amenajează interioarele locuințelor, stilist, cum se numea pe vremuri, nesunând englezește, iar noi, cum cineva se exprima cu ironie ori cinism, e musai să învățăm și să vorbim românește. Dacă vrem să fim în pas. Româna noastră fiind trecută la categoria expirat, trebuind să se transforme, precum regimul limbii de lemn. Care a sucombat. Regimul. Limba, adică limbajul de lemn aflându-se în moarte clinică. Suntem, într-o veselie, un OK care tinde să fie generalizat! Mi-aș dori să aud cum ar suna acest OK în rostirea duminică. Atunci când ai fi de acord cu ceva, cu cineva. Dacă, în mod cu totul excepțional, ai fi. De acord. Ceea ce, recunoaște, nu-ți stă în fire. Da, Coană Mare, astfel te strigam, aproape uitând că erai

Mica, ori Mamaie, ori Nastasia, ori Sia. Nepotul dumitale cel mic (mic? ce Dumnezeu, doar a împlinit deja 55 de ani, mai puțini cu 45 față de cei ai dumitale, adică de cei pe care i-ai fi împlinit, dacă nu te-ai afla unde te afli, și cu trei mai puțini față de vârsta fratelui, în raport cu care a rămas în continuare „cel mic!”), da, el a impus apelativul. Precum poți decide la șase-șapte ani, atâția numărând atunci când ne-a cerut să ni te adresăm cu „Coană Mare”. Așa, ca să se știe că erai marea Doamnă a familiei noastre. Stăpână, de fapt. Și Coana Mare ai rămas, nimeni neîmpotrivindu-se. Nici n-ar fi reușit, doar îți cunoști Nepotul cel mic: încăpățânat, inflexibil, de neclintit în decizii. Întotdeauna drepte. După părerea lui. Care trebuia să fie și a noastră. Și nu întotdeauna era, dar n-o recunoșteam. Nici astăzi nu pot explica de ce aveam – și avem încă – o oarecare frică să-l contrazicem. Presupun, deși aș putea să fiu convinsă de faptul că tot lui îi datorez investirea mea cu prenumele „Coana Eugenia”. În onoarea celebrei eugenii, prăjitura ori fursecul la modă, descoperire a patiseriei social-democrate, pe care o găseai cu mare dificultate. Eu aveam avantajul să o pot procura de la bufetul *Scântei*. Prenumele meu, cel din acte, părându-i-se, zic și eu, prea sobru și cam rar, în calendar neavând nici măcar un sfânt, fie el cât de mic, pentru a fi sărbătorită. A-l fi asociat cu cel al Borgiai, imaginația, precum și cunoștințele de la acea vârstă nu i-ar fi fost de ajutor. Chiar dacă cineva i-ar fi povestit că prenumele acesta aparținuse unei femei celebre – și pe plus, și pe minus –, eu tot Coana Eugenia aș fi rămas. Fără celebritate. Și pe minus, și pe plus. Nu contase nici măcar faptul că apelativul, întregit de expresia „coana”, se bătea cap în cap cu „tovarășa”. Care eram. Fusesem. Stăpână – nici vorbă să mă recunoască, și nici ca pe o persoană cu drept la ultimul cuvânt. N-aș

fi avut loc, cu acel statut, lângă Stăpâna. Care erai, fusesei și încă ești, deși – aflându-te unde te afli. În ce mă privea – și mă privește –, porecla îmi suna a fi paralelă cu ceea ce mă știam a fi. Aș fi fost. O persoană de neîndulcit. Ochiul meu nu privea roz-bombonul, iar urechea nu auzea dulcegăriile limbajului. Eu, ca Eugenia, mă vedeam așezată în raftul cu „de dulce”. Lângă prăjitura „Eugenia”. Continui să fiu nedumerită și astăzi că Nepotul – cel mic!? – nu se obișnuise cu proveniența ardeleană, imunizată din pruncie în fața atacului cuvintelor-răsfăț și alintului cu prenume diminutive ori prescurtate expresiv. În cei șapte ani de acasă, n-am fost niciodată tu, fătucă, tu, rămânând până la plecarea spre altă casă tu, copcilă, tu. Ca să devin, apoi, tu, fată, tu. Târziu, după ce am bântuit prin viață din vârstă în vârstă, mi-a devenit clar că trăisem fără exclamații și fără superlative. Te asigur: se poate trăi fără semne de exclamație, precum și cu substantive neadjectivate. Vocabularul meu nu includea adjective precum *excelent*, *extraordinar*, *formidabil*, *nemaipomenit*, *fabulos* și altele din aceeași gamă exclamativă. Mă descurcam cu vorbe la locul lor: bine, fain, neîntâlnit – nu ne-mai-întâlnit –, mulțumitor, adjective cât mai cumiți. Dar nu adjectivele sunt acum problema mea, ci prenumele. Nu cred să-ți fi amintit de cineva de pe deal și de pe vale care să fi fost botezat Eugenia ori Eugeniu. Și, slavă Domnului, le-ai cunoscut pe toate muierile, fetele și copcilele din acele locuri. Eu sigur-sigur nu întâlnisem acest nume, adică prenume. Și ce dacă? Asta e problema noastră! Pentru Nepot nu existase niciun impediment să ne blagoslovească cu alt nume-prenume. Încât Coana Eugenia am rămas! Mulți ani după ce m-a botezat. Și după ce prăjitura intrase în anonim, precum orice produs pe care-l poți găsi pe toate drumurile. La liber. Și la oricare

alimentară, transformată în market ori supermarket. Chiar: ar fi cazul să cumpăr măcar una, nu o cutie, să văd – adică să simt – ce gust are. După șaiszeci de ani! Aflată și eu în anonim. Și atât de greu de însoțit cu un adjectiv care să nu-mi clatine credința că nu am devenit de nerecunoscut nici pe dinlăuntru, nici pe partea vizibilă. Nu din cochetărie, ci dintr-o prelungire a sentimentului că aș fi rămas aceeași.

MĂ ROG,

invocarea propriei persoane poate fi considerată o paranteză: n-o lua în seamă. Nu era momentul să mă aduc în discuție. Poate că nici locul nu este permisiv pentru asociații legate de prenume – cel cu care am defilat multă vreme, iar dumneata, până la sfârșit. Chiar și post-mortem, noi tot Coana Mare te numim atunci când ne referim la dumneata. Și o facem des, ca și cum ai fi lângă noi. Așa este: nu te-ai ținut de cuvânt, Coană Mare! De unde graba asta să pleci? Acolo! Acolo unde ori de unde nu există drum de întoarcere. Actul ca atare ar trebui, cumva, inclus în istoricul conflictelor mele cu dumneata – of! –, alături de alte conflicte: cele ale dumitale cu mine. Mult mai multe. Nu știi dacă ar fi chiar o greșeală să zic că trăinicia legăturii dintre noi a fost asigurată de o neîmpăcare, pe care și una, și cealaltă și-ar fi dorit s-o transforme în împăcare. Dar n-a fost să fie. Eu așa zic. Și o zic folosindu-mă de acest eveniment, care se petrece în cel mai nepotrivit loc. Ai vrut să-mi faci în ciudă. Să-mi arăți că poți schimba până și data la care aveai să te transformi într-o absență definitivă. Îți amintesc: nu rămăsese stabilit – de dumneata, desigur, noi neavând acces la decizii, nici în ceea ce te privea și nici în ceea ce ne privea – să închei socotelile cu. Nu știu cu ce: cu noi, cu viața, cu cine nu ți-a dat pace să trăiești în

pace? Hotărâseși altfel, iar astăzi fiind – adică ar fi fost – marea aniversare, cineva trebuie să-ți aducă aminte ce ai spus. Nu o dată. Te știam un om cu respect pentru cuvântul rostit, încât e musai să recunoști acum, de ziua dumitale, că-ți deciseseși punctul terminus abia peste șapte ani. Uite, ai, adică ai fi avut, o sută, și unde ești? Îți spun eu: pe o alee a Cimitirului Bellu, nu departe de sectorul unde-și au domiciliul veșniciei scriitori, artiști, academicieni – ce mai, spuma culturii, științei și artei! Un loc mai pe măsură, destinat statornicirii dumitale pe veci, nici că s-ar fi putut găsi! Fusesse o potriveală cum nu se poate mai reușită, să șezi, cu nume și prenume, scrise pe crucea de marmură, lângă atâtea nume și prenume sonore! Mândriei, făcând parte fundamental din structura personalității accentuate, recunoscută de toți – chiar și de cei care ar cam da din umeri dacă s-o facă –, aici, lângă acele nume i se cuvine să se afle! Cu tot cu dumneata. Cu ceea ce, să zicem, a mai rămas din – dar hai să nu ne mai referim la rămășițe! Mai degrabă îmi fac curaj spre gândul acela care, de atunci, de când nu mai ești, nu-mi dă pace. Oricât îl alung. Risc acum, chiar dacă te vei încontra cu mine. Dacă ai mai putea. De crezut, mă crezi că nu mi te-aș fi imaginat pe această alee, dar nici aflată într-un cimitir de la marginea Bucureștilor. Nu s-ar fi căzut! Da, dar s-ar fi potrivit să te afli, știi unde, după atâta amar de ani de absență? Acolo! Pe dâmb, mai jos de crucile de fier ale Tatălui bun și Mamei bune, ale lui Ionițu și Todor. Sunt contrariată că n-ai cerut să te așezăm acolo, supunându-ne unui examen de recunoștință, pe care să-l dăm, străbătând vreo opt sute de kilometri pentru a fi prezenți, de Luminație, în fiecare început de noiembrie, singura zi, la noi, când se pomenesc morții. Să rostim în noapte, la licărirea lumânărilor, Povestea. Dumitale. Că așa se întâmplă.

De Luminatie, cel mai sfatos alegea un moment anume din viața celor plecați pentru totdeauna (ceva îndemnându-mă să fi spus „pentru tătgeauna”). Și-l transforma în poveste. Cea a dumitale – dacă Acolo ți-ai fi adăpostit veșnicia – ar fi avut întâietate. Povestea. Aceea. Cunoști, dară, ca să mă exprim ca pe la noi, că cei amintiți pe cruci te iertaseră. O, demult! Foarte de demult. Cunoști dumneata pentru care Poveste. Acolo, de pe dâmbul nost', ai fi dominat – dar unde n-ai fi dominat? –, Povestea străbătând, precum un ecou prelung, dealurile și tot ce mai crește pe acestea. Oamenii n-ar fi avut cum să audă nici Povestea, nici ecoul acesteia. E musai să spun și de ce. Pentru că pământul Cioncăi, atât de complicat vălurit, nu mai este luat la pas de nimeni dintre cei care știuseră, cât știuseră, despre dumneata, și nu spuseseră că ar ști, văitându-te doar pentru ceea ce se prăvălise peste cei nouăsprezece spre douăzeci de ani. Pe care-i aveai. Atunci. Nu, nici vorbă învinovățindu-te! Povestea aceea – da, da, repet și iar repet – acolo trebuia înmormântată. Așezată. Să se liniștească. În liniștea pământului-balsam, înzestrat să primească totul (și neliniștea mea, care nu mă părăsește nicio clipă). Spre păstrare. Abandonată însă tot sub o cruce, de care – cine să mai străbată atâta drum, să aibă grijă? De mormânt, de fapt. Nu de Poveste, care, uite, încă mai dăinuie, de peste optzeci de ani! Păzită de mine. Cu spaima că aș putea uita insuficientul pe care-l știu. Asta e, Mică: am rămas singurul paznic al nespusei Povești. Și al poveștilor celor aflați sub alte patru cruci? Spuse de atâtea ori. Uitate acum. Ascultătorii de azi dețin alte povești. Nerostite. Pentru că pe locurile unde se află morții lor, să zic așa, nu se spun povești. Acolo stăruie – poate greșesc zicând asta – neaducerile de-aminte. Se fac însă pomeni, precum aici, unde eu n-aș avea curajul să rostesc ce-ți spun

în gând, de când am sosit la cimitir. Nu pe deal, de unde s-ar vedea casa lelii Docică, cu cine a mai rămas în ea. Parcă aș pritoci o liniște din aceea adâncă, adâncă, pe care nimeni să n-o poată transforma în neliniște. Neliniștea aceea, care se aude, o știi și dumneata; doar nu vei crede că nu te simțeam, atunci când dispăreai de lângă noi, că n-aș fi înțeles de ce. Pentru că trebuia să-ți ascunzi sperietura de acel așa-zis ceva, care-ți devenise umbră, fie zi, fie noapte. Și acum stai ascunsă – bună ascunzătoare ți-ai găsit! – pentru ca vorbele și întâmplările, da, și neliniștea aceea, pe care o țin în frâu, fără odihnă, de vreo șaptezeci de ani să nu te poată atinge. Înțeleg de ce te-ai ascuns mai devreme unde te-ai ascuns: ca să fii de negăsit. Cu întrebări. Eu zic că te-a obosit procesul pe care ți l-ai intentat, fiindu-ți și judecător, și avocat, doar cel al acuzării, că de cel al apărării n-ai avut trebuință: ți-ai stabilit singură, fără drept la recurs, nu ieri, nici alaltăieri, ci de bune decenii, sentința. Vinovată! Eu aș rosti alt adevăr: ai vrut să pleci înainte să te învingă dorința de a dezvălui, totuși, secretul. Care să devină poveste, măcar (ori batăr) pentru Luminatie. Ai, de fapt, te-ai învins și de astă dată. Nu-i bai: eu tot voi spune ce-am început de când am sosit, stând pironită lângă placa de marmură, devenită masă pentru pomenirea dumitale. Știi, Mica, m-aș încumeta să fac drumul până pe Cionca, oprind mașina înaintea podețului de trecere peste păraul nost', s-o iau la pas, chiar dacă ar fi omătul mare, și să urc pe dâmb, la morminte, să aprind lumânările și să rostesc – pentru nimeni – povestea fiecăruia dintre cei scriși pe cruci. Chiar dacă nu te afli acolo, ci, fiind semnalată doar de o cruce, că ai fi, aș spune-o și pe a dumitale. Atât cât știu. Să afle tăți că n-ai fost o poveste, o întâmplare. Ci Nastasia Județului. Cea care și-a purtat mândria, așezată acum sub placa asta de marmură, pe o alee

a Cimitirului Bellu. Unde nu se spun povești. Pentru că, totuși, oricât ar fi de-a' nost', preotul acesta tânăr nu este Popa Rusu a' nost', care îi cunoștea pe tăți, și cu bune, și cu răle. Știindu-le și poveștile. Neliniștile. Că dumneata asta ai fost: o neliniște! Mi-ai lăsat-o moștenire. Nu se cade să-ți fac vină pentru că n-ai corectat testamentul. Ceva trebuia să-mi lași – nu-i așa?

MĂ ROG,

nu te burzului: ce am zis, am zis în semn de respect pentru dumneata, căreia ți-ar fi șezut bine să te fi întors acolo unde ți-ai dorit „tătă vremea să meri”. Dar cu fruntea sus. Puteai s-o faci, ar fi trebuit: nimeni nu te-ar fi silit să-ți pleci acea frunte, de pe înaltul căreia n-a dispărut nicio clipă mândria-ți. Emblema caracterului dumitale. Pe care ne-o impuneai, amintindu-ne că ești născută în zodia lui Piersic și că, asemenea acestuia, îți plăcea să te fălești. Pentru că ai fi avut cu ce. Precum are și el, pe care-l ascultai aproape cu evlavie, „că dară vorbește în graiu' nost', ardelean”. Nu neg – cum aș putea? – că aveai cu ce. Dar nu cu mine. Te-ai lăudat vreodată – îmi trece așa, un gând prin minte – cu mine? Mi-ar face bine să mi se confirme că da, te-ai fălit, dar n-am s-o aflu. Poate că ai făcut-o la spovedanie. Mă bandajez cu această presupunere, deși nu mi se va confirma – veci. Dacă ai fi zis cuvinte de bine, de laudă despre mine... Rămân confuză și pe această temă, dar mai bine o confuzie decât certitudinea că nu te-ai lăudat. Lăudându-ți fiica. În ce te privește, ai plecat liniștită, fără să te gândești că nu te-am fi menținut drept Alfa și Omega a tot și a toate cele. Că te-am putea coborî de pe pedestalul de Regină. A familiei. Adică, nu Regină, că aceasta nu prea are dreptul de a decide, ci de Mareșal. Mareșalul Reginei. Cu toate că fuseseră Și-Și. O regină,

Mică, nu pleacă din fruntea supușilor prin hotărâre personală, deși se mai întâmplă și așa, dar nu mă întind cu explicații despre reguli regale, pe care nici nu prea le stăpânesc. Trebuia, totuși, să-ți spun că, oricât ai fi trăit doar după reguli proprii, aveai și dumneata niște obligații de respectat. Și ce dacă o fac? Îmi vei răspunde că n-a fost voia dumitale, apărându-te cu voia Celui de Sus, care ar fi decis să se sfârșească „înaintea vrei-rii mele”. Să te duci. Atunci când ai plecat, categoric că rămăseseră doar Mareșal. Al comenzii finale. Chiar, îmi ceri să cred că nu dumneata ai fost cea care ți-ai încălcat, pentru prima și ultima oară, un cuvânt dat? Nu te cred, nesocotind spusa „despre morți, numai de bine”. Nu Cel de Sus ți-a hotărât sfârșitul „înainte de vrerea me”. Dumneata ai făcut-o. Cu o luciditate de invidiat pentru cei 93 de ani pe care-i numărai. Trebuia să fie o sută! Cuvântul să rămână cuvânt! Statura dumitale morală și, da, cea intelectuală te obligau să te afli și acum în garsoniera din Drumul Taberei, nu să forțezi desfășurarea acestei întâlniri pe aleea unui cimitir. Ai sunat adunarea, așa, ca să ne încerci dacă mai știm să ne supunem dumitale, batăr prin prezență, noi, cei câți am mai rămas (minus unul) din prea-supușii soldați ai Mareșalului, că nu ne-ai înaintat la grad de ofițeri. Poți fi împăcată. Chiar dacă te afli sub placa de marmură, noi suntem aici. Adevărat: cineva lipsește, dar nu ești mirată, acel cineva neacceptând pomeniri de felul acesta. Pentru cei duși. Așteaptă-l mâine – poate chiar astăzi, după ce va aproxima plecarea noastră. Se va prezenta cu frezia cea de toate evenimentele. I se amintește mereu că florile aduse la un mormânt trebuie să fie cu soț. Și ce dacă? Pentru el, regula nu contează. În ce ne privește, nici o abatere! Zestrea de docilitate – liber consimțită – este intactă: zicem – normal! – cum ai fi zis dumneata, și